

ПРАВНО ИСТОРИЧЕСКИ ГЕНЕЗИС НА ВЪЗНИКВАНЕТО НА ЕВРОПЕЙСКОТО ДРУЖЕСТВО

гл. ас. д-р **Асен Воденичаров**
Правно-исторически факултет
на Югозападния университет „Неофит Рилски“

LEGAL AND HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN COMPANY

Assist. Prof. Assen Vodenicharov, PhD
Law Faculty of the South-Western University „Neofit Rilski“

Abstract: *The development of the economic ties and the construction of the common internal market in the European Community create conditions for formation of an European company Societas Europaea, (SE). The article deals consistently with the attempts to establish the Council Regulation on the Statute for a European company and Council Directive supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees for a period of 50 years after discussing of different projects.*

Key words: *European company, involvement of employees*

1. Развитието на икономическите отношения и засилването на връзките между търговските образувания в различните държави на континента е предизвикало появата на идеята за по-разширено институционализирано европейско стопанско партньорство. Тя е станала основа за предприемане на редица практически стъпки в политически, правен, икономически и характер за реализирането ѝ. Своеобразен първообраз за нейното осъществяване се намира във възгледите на италианския юрист Федози (*Fedozzi*), професор по международно и гражданско право. Той е убеден, че следва да се създаде нов тип европейска организационноправна форма за икономическо сдружаване, която да функционира независимо от националните законодателства¹. Изразената от него идея не намира реализация. Тя, обаче би могла да се счита като първа начална стъпка към формиране за съвременното европейско дружество.

Петдесет години по-късно, идеята за европейско дружество се поставя вече в практически план на вниманието на европейската юридическа и икономическа гилдия. Това става на фона на оживено водените дискусии след Втората световна война за бъдещето на съществуващите европейски компании². Изпъква и въпросът за европейското дружество. В края на 1949 г. в документ на Генералната асамблея на Съвета

¹ Koppenol-Laforce, M.E., *De Europese vennootschap in de praktijk*, Kluwer, 2005, p. 4.

² F.-D. Pointrinal *remonte jusqu'à la fin du XIX siècle pour trouver un concept semblable dans le droit italien* (cf. „Heurs et malheurs de la société européenne: une société de type européen!”, J.T., 2002, p. 482.

на Европа, Съветът предлага устав на европейско дружество, като специфично средство за обединяване на усилията на страните от континента за по-бързо възстановяване и развитие на европейската икономика след войната³. Идеята юридически се материализира в предложението на 27 септември 1952 г. проект на устав за европейски дружества, учредени за извършване на публични услуги или за изпълнението на мероприятия в областта на публичната инфраструктура⁴. Ограниченият кръг на тези дружества, с оглед на предмета на дейността им, е обусловен от обществената необходимост за своевременното възстановяване на пострадалата от войната държавна и общинска инфраструктура – пътища, водоснабдяване, канализация, ремонт и строителство на публични обекти и пр.

През 1952 година Съветът на Европа и Международната търговска камера (*International Chamber of Commerce, ICC*),⁵ обсъждат идея за създаването на европейска държава, а заедно с това и на европейско дружество, като неин субект. Последното, обаче е било само едно своеобразно допълнение към концепцията за формиране на новата политическа организация. Поставило се началото на редица спорове за политическата и стопанска целесъобразност на създаването на европейска държава или на формиране и радикално ускоряване на икономическата интеграция между европейските държави. Ето защо въпросите на европейското дружество са били изтласкани на заден план. Централно място заела подготовката и сключването на Договора за създаването на Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС)⁶, като качествено нов тип икономически взаимоотношения между шест държави от Европа.

С подписването на Договора за създаване на Европейската икономическа общност на 26 март 1957 г. в Рим, възниква задължението за държавите-членки, доколкото това е необходимо, да влизат в преговори помежду си, с цел да осигурят в полза на своите граждани „взаимно признаване на дружествата или фирмите..... запазване на юридическото лице в случай на преместване на седалището от една държава в друга и възможността за сливания между дружествата или фирмите, регулирани от законите на различни държави“⁷. Тази разпоредба създава благоприятен обществено-политически и правен климат за формирането на ново организационно-правно образувание за стопанско сдружаване.

В годините, непосредствено след Втората световна война се създават някои търговски дружества, на основата на дву- или мултилатерални договори, които съдържат в известна степен някои от елементите на философията на европейското дружество (напр. дружеството за канализацията на река Мозел през 1956 г. или дружеството Еурохимик)⁸.

³ Doc. Ass. – E.C. 49-20 et 4 du 16 décembre 1949; Keutgen et Huys, Demain. la société européenne? J.T., 1971, p.485; Cerehte, La société anonyme européenne, Annales de droit de Louvain, 1972, p. 4.

⁴ Doc. ASS – 71, du 24 septembre 1952-

⁵ Международната търговска камара, известна още като Международна търговска палата (ICC) е най-голямата и най-представителна бизнес организация в света. Тя е основана през 1919 г. и понастоящем обхваща стотици хиляди компании и асоциации – членки от повече от 130 страни. Националните комитети на ICC работят със своите членове по ключови въпроси, засягащи бизнеса на национално ниво и представят на своите правителства становищата, формулирани от ICC. В България е учреден Национален комитет през м. ноември 2007 г.

⁶ Влязъл в сила на 23 юли 1952 г за период от петдесет години.

⁷ Чл. 293 (предишен чл. 220) от Договора за създаване на Европейска общност.

⁸ Renauld, J., Droit européen des sociétés, Bruxelles, Bruylant, 1969, p. 9-10 (cité par Keutgen et Huys, op.cit., p. 485).

2. За първи път идеята за създаване на разглеждания организационноправен субект за стопанско сдружаване в Европа се лансира на 57-тия конгрес на нотариусите на Франция, проведен през 1959 г в гр. Тур. Негова тема е статутът на чужденците и Общия пазар⁹. На конгреса се обсъждат различните аспекти на поставения проблем. В един от основните доклади, изнесен от Кристоф Тибиерж – професор в Международното висше бизнес училище ЕСНЗ в Париж, за правното положение на чуждестранните търговски дружества се подхвърля идеята за конституирането на нов правен субект, който да надхвърля границите на съответната държава и по тази начин да има наднационален характер¹⁰.

Още през същата година тази идея се развива обстойно от проф. Пиетер Сандърс. В своите статии и речи, като декан на Юридическия факултет на Университета „Еразмус“ и професор в Холандското висше училище по икономически науки в гр. Ротердам, той развива непрестанно идеите си за формирането на нов наднационален субект в европейското дружествено право¹¹. Особено детайлно се изразяват неговите възгледи в лекцията му „Към Европейско дружество с ограничена отговорност“ (*Naar een Europese Naamloze Vennootschap*). Многобройните му обществени и научни прояви и особено посочената лекция са привлекли вниманието на Европейската комисия. Тя го поканва да председателства експертна комисия *ad hoc*, която да се създаде за подготовката на проект на Регламент за европейските дружества. Така се поставя началото на т.н. „проект Сандърс“¹², който дава продуктивни резултати едва след повече от 40 години с приемането на Регламент (ЕО) № 2157/2001 и Директива № 2001/86/ЕО.

За своята дългогодишна ползотворна и широка дейност в областта на европейското дружествено право проф. П.Сандърс е награден със специална награда *Festschrift*.

В експертната група, формирана през есента на 1966 г., се привличат едни от най-изявените и утвърдени юристи в областта на гражданското и търговското право с дългогодишен практически опит в сферата на корпоративните правни образувания. В нея участват професори със сериозни научни приноси в гражданскоправната доктрина, известни адвокати, познаващи добре юриспруденцията на Съда на Европейските общности и практиката на националните правораздавателни органи, юристи, непосредствено участващи в надзорни и управителни съвети на големи компании с филиали в други страни. С оглед разработваният проект да отчита националните особености в правната регулация на търговските дружества в шестте страни – членки на Европейската икономическа общност в експертната група са включени цивилисти от пет държави – членки на европейското съобщество: К. Арендт от адвокатската компания „Аиешаш & Медегуаш“ от Люксембург с офиси в Дубай, Лондон, Москва, Ню Йорк и Хонг Конг; проф. Ернст вон Каеммерер, Ректор на Университета във Фрибург, Швейцария, професор по гражданско и търговско право и в Правните факултети в Брисгау и Мюнхен, председател на Националната асоциация на сравнител-

⁹ Population, 1960, volume 15, pp. 173 – 176.

¹⁰ Thibierge, C., Le statut des sociétés étrangères, dans : Le statut d'étranger et marché commun . 57. Congrès des notaires de France. Paris, Librairies Techniques, 1959.

¹¹ Sanders, P., Naar een Europese N.V., Discours inaugural à l'Institut Supérieur de Sciences économiques de Rotterdam le 22 octobre 1959, Tjeenk Willink, Zwolle 1959; texte légèrement abrégé dans a Aussenwirtschaftsdienst des Betriebsberaters 1960, pp. 1 as., dans: Le droit européen, 1960, pp. 9-23 et dans : Rivista delle società, 1959, pp. 1163-1176.

¹² Sanders, P., Vers une société anonyme européenne?. Rivista delle società, 1959, p. 1163 et suiv.

но право; Леон Дабин, професор по гражданско и търговско право в Университета в Лиеж, Белгия, член на Комисията по конкуренцията на страната; Габриел Марти, декан на Юридическия факултет, по-късно Президент на Университета в Толуза, президент на Международната асоциация по сравнително право, (понастоящем на негово име е наименувана улица в Толуза); Густаво Минервини, декан на факултета по икономика и търговия в Неапол, професор по търговско право, ръководител на голяма адвокатска кантора, народен представител в Палатата на депутатите на Италия и председател на парламентарната комисия по финансите.

Експертната група полага много сериозни усилия и приключва своята задача през 1968 г. с изработването на първоначален проект за устав на Европейско анонимно дружество. Още във въведението на доклада си проф. П. Сандерс отбелязва, че „представя, наред със съществуващите различни типове на търговски дружества в отделите държави от Европейската икономическа общност, един нов вид дружество, обозначено като Европейско акционерно дружество, кореспондиращо на икономическите нужди”¹³. В доклада се изтъква, че става въпрос за създаване на възможността за формирането на по-големи европейски образувания за стопанско сдружаване, адаптирани към изискванията на Общия пазар. Специално се посочва, че новата форма ще способства за международните сливания на дружествата и създаване на общи задгранични филиали. Тя ще отговори и на доказана нужда в тази област особено за средните предприятия. Подробно се регламентира сливането на търговските дружества от различни държави-членки на Европейската икономическа общност, като способ за учредяване на европейско дружество. Посочва се, че само търговските дружества, които съществуват повече от три години и са развили стопанска дейност в този период могат да бъдат учредители на разглежданата европейска структура. Предвижда се, че след своето учредяване, независимо в коя държава-членка и в коя се намира неговото седалище, европейското дружество ще притежава качеството „юридическо лице” и ще има правният статут на националните акционерни дружества в съответната държава. По отношение на формата на правната уредба на европейското дружество в доклада се посочва, че може да бъде избрана нормативната форма на споразумение (*treaty* – на англ. език, *traité* – на фр. език), създаваща еднообразна уредба в различните държави-членки. Като пример се посочват действащи в този период споразумения като: Варшавската конвенция за унификацията на някои разпоредби за международния въздушен транспорт от 1929 г. (*La convention de Varsovie relative à l'uniformisation de certaines dispositions concernant le transport aérien international de 1929* (revu à La Haye en 1955), Международната конвенция за превоз на стоки с железопътния транспорт (*la convention internationale pour le transport des marchandises par chemin de fer (CIM) de 1890-1961*), Международната конвенция за транспорт на пътници и багажи с железопътния транспорт (*la convention internationale pour le transport des voyageurs et des bagages par chemin de fer (CIV) de 1924-1961*) и Конвенцията относно договора за международен транспорт на стоки (*la convention relative au contrat de transport international de marchandises par route (CMR) de 1956*). В доклада основателно се подчертава, че предлаганите споразумения следва да бъдат адекватни на новите икономически реалности.

Във връзка с прилагането на „европейското право” в Меморандума на Комисията на Европейската икономическа общност до Съвета по разглеждания въпрос, се

¹³ Communauté Economique Européenne, Commission, Direction générale de la concurrence. Société anonyme européenne. Projet d'un statut d'une société anonyme européenne par M. le professeur Pieter Sanders, doyen de la faculté de droit de Rotterdam, décembre 1966, p.IV, 270 et s.

изтъква, че „едно решение на основата на „европейското право“ следва да се характеризира с три белега: споразумението, създаващо новата форма на европейско дружество ще следва да допълва Договора от Рим в реализирането на неговите цели, то ще се сключи между същите държави-членки, както и то ще има общо и пряко действие в тях” (стр. 38). Заедно с това се подчертава, че юридическата форма на европейско дружество, т.е. на дружество на европейското право, кореспондира най-добре на тенденцията за създаване на европейски стопански образувания. Изрично се посочва, че „във всички държави-членки европейските дружества ще имат равни права до производството, както и ще се адаптират най-добре към изискванията на Общия пазар, на международната конкуренция и на икономическия, социален и технически прогрес.”¹⁴

В правно-техническо отношение регламентацията на европейското дружество, съдържаща се в разработения проект на негов статут има 13 глави, в които се съдържат общо 18 секции с 204 члена.

3. По-късно през 1970 г., Комисията подготвя проект на регламент за европейското дружество и го изпраща за становища на Европейския парламент и на Европейския икономически и социален комитет. Тези институции на Европейския съюз й предоставят редица конкретни предложения за изменения и допълнения на разпоредбите от предоставения им документ. След съобразяването на проекта с направените целесъобразни бележки на 30 юни 1970 г. Комисията го внася в Съвета на министрите¹⁵.

Нормативната уредба в предлаганият проект е организирана в 14 глави: 1) Общи разпоредби; 2) Учредяване; 3) Капитал; 4) Органи; 5) Представителство на работещите в европейското анонимно дружество; 6) Приключване на годишните финансови сметки; 7) Групи на дружества; 8) Изменения на устава; 9) Разпускане, ликвидация, фалит и аналогични процедури; 10) Трансформиране; 11) Сливане; 12) Данъчно право; 13) Наказателни разпоредби и 14) Заклучителни разпоредби. Заедно с това е на лице и анекс, който предвижда конкретни наказателни състави. Общият брой на разпоредбите е 284 члена.

Проектът предвижда учредяването на европейското дружество от съществуващи акционерни дружества в държавите-членки, създадени на основата на националните законодателства. Целта, която се формулира от проф. Лелю по време на Сесията относно европейското дружество, състояла се в Милано през м. ноември 1970 г, е в рамките на Римските договори да бъдат формулирани правни разпоредби за този вид дружества, които ще имат примат над националните уредби. Тълкуването и евентуалните промени в Устава на Европейското дружество ще се извършват по реда на чл. 177 от Договора за създаване на Европейската икономическа общност. В резултат на това няма да съществува нужда от вътрешни актове, които да бъдат приемани от националните законодателни органи. Ще бъдат налице и икономически резултати. Чрез концентрация на дейността, ще се създадат възможности за изграждането на силни в стопанско отношение субекти, чиято дейност ще прескочи държавните граници на съответните страни.

Поради това, че не се постига единодушие за приемане на предложения проект от Кралство Белгия, Федеративна република Германия, Френската република, Итали-

¹⁴ Bulletin de la FIB, № 16, 1966, p. 1381 – 1383.

¹⁵ Proposition de règlement (CEE) du Conseil portant statut de la société anonyme européenne (Présentée par la Commission au Conseil le 10 juin 1970), JOCE, № 124 du 10 octobre 1970, pp. 1- 54.

анската република, Люксембург и Кралство Холандия – държавите, подписали Договора за създаване на Европейската икономическа общност той не се приема.

Ето защо подготовеният проект се коригира и се предоставя отново за становище на Европейския парламент и Икономическия и социален комитет¹⁶. Съобразявайки се с направените препоръки от тях, както и на представители на юридическите и бизнес средите, преработеният проект се изпраща от Комисията на Съвета на 30 април 1975 г. В него се съхранява досегашния характер на европейското дружество, като в доклада се посочва, че „предприятията, чиято дейност не е ограничена само да задоволяване на определено местни потребности, биха могли да преосмислят дейността си с оглед нейното реорганизиране на равнището на Общността. Една такава реорганизация предполага възможност за окрупняване и сливане потенциала на вече съществуващи предприятия на няколко страни-членки на Общността”.

В резултат на липсата на единодушие на шестте държави-членки, предложеният проект се отхвърля.

Анализът на разработената регламентация и негативният резултат при гласуването показва, че държавите-членки не са подготвени за редица новости в юридическата уредба на проектираното дружество. Те изразяват несъгласие с предвижданото въвеждане в тяхното законодателство „ен блок” на Регламента, т.е. въвежда се изцяло и автоматично в националния им правен ред. По този начин националните парламенти, които притежават законодателната власт се елиминират от формирането на юридическата уредба на това образувание. При възприетия подход не се отчитат специфичните националните особености на всяка страна и създадите се традиции в уредбата на разглежданата материя. Държавите-членки не могат да приемат, че комплексът от разпоредби, регламентиращи такива основни компоненти от правното положение на европейското дружество като учредяването, структурата, функционирането, групирането, ликвидацията и фалита ще се прилагат пряко, т.е. ще бъде изключено националното им право, (*soustraite à application des droits nationaux*). Тази тенденция е свързана със стремежа за формиране на нов тип търговско дружество, различаващо се не само от съществуващите търговски дружества, но и от стремящите се за утвърждаване „дружества от европейски тип”. При последните унифицираните правни норми се инкорпорират в националното законодателство на държавата-членка, като юридическото лице придобива националността на съответната държава. Тази националност се регламентира от правната регламентация на вътрешното право. Посочените дружества имат статут, чиято основа е едностранен или многостранен договор. Такава идея се развива и в доклада на проф. Сандърс за проект на Регламента на европейско дружество от 1975 г., като по-нагоре посочихме подобни дружества. „Дружеството на европейското право” или „истинското европейско дружество” се отличава от „дружеството от европейски тип”¹⁷. Първото е трансгранично (наднационално) образувание. Негова правна основа е действащия Договор за Европейската общност, т.е. Учредителните договори на Европейския съюз, а не конкретни договори за индивидуализирани юридически лица. По силата на общностните договори се приемат Регламенти, които са с общо приложение. Те са задължителни в своята цялост и се прилагат пряко във всички държави-членки.

¹⁶ CE, Suppl. 4/75.

¹⁷ Mustaki, G., V. Engammare, *Droit européen des sociétés*, Bruxelles, Bruyant, Paris, L.G.D.J., 2012.

Заедно с това се оказва неприемлива уредбата по отношение на гарантирането и реализирането на правата на зетите лица при участието им във вземане на решения в дружеството.

След неуспешните опити за Регламент за европейското дружество, дейността по изработването на проекти за него се преустановява през 1982 г.

Тласък за създаването на Регламент на европейското дружества дава Единния европейски акт (*Single European Act (SEA)*), подписан от 12 държави – Великобритания, Белгия, Германия, Гърция, Дания, Ирландия, Испания, Италия, Люксембург, Нидерландия, Португалия и Франция на 28 февруари 1986 г. и влязъл в сила на 1 юли 1987 г. Целта му е да отстрани съществуващите бариери между страните, подобри хармонизацията и така повиши конкурентоспособността на европейските страни. Неминуемо тези насоки трасират пътя към изработването на общностен акт за замислената нова форма за стопанско сдружаване.

В дискусиите в различните Институции на Европейската общност за мястото и ролята на европейското дружество в процеса на интензифициране на икономическата интеграция продължават споровете за съдържанието на отношението „Регламент на дружеството – национално законодателство”, данъчния режим, детайлността на регламентацията и др. В предмета на споровете са и въпросите за механизма на участие на работещите в него лица в управлението му. Великобритания е категорична, че този въпрос следва да отпадне от проекта за Регламента, докато Германия настоява да се запази предлаганата регламентация.

Идеята за трансгранични европейски търговски дружества отново се подновява с меморандум на Европейската комисия от 15 юли 1988 г., озаглавен „Бяла книга на Общия пазар”¹⁸. На заседанието на Съвета на Общия пазар на 18 декември 1988 г. по-голямата част от присъстващите делегации на отделните държави-членки подкрепят насоките, формулирани в Меморандума. Става въпрос за факултативния характер на разпоредбите на Устава в някои случаи, независимостта на устава от националното законодателство в други случаи, както и механизма за участието на зетите лица в Еврейското дружество в процеса на неговото управление.

На 16 март 1989 г. Европейският парламент подкрепя Меморандума на комисията за Устав на европейското дружество, изтъквайки, че то е полезен механизъм за реконструкцията на европейските организационноправни образувания и по-специално за тяхната адаптивност към общия и световния пазар. В своето становище Икономическият и социален комитет също изразява положителното си отношение към въпросите, поставени в Меморандума, и по-специално към проблема за участието на зетите лица в процеса на приемане на решения за неговото функциониране. Това е от особено значение, тъй като едни от най-спорните проблеми при обсъжданията на проектите за Регламент е била винаги тази тема.

4. Тези ясно изразени положителни позиции на Европейския парламент и на Европейския икономически и социален комитет позволяват на Европейската комисия да публикува на 25 август 1989 г. предложение¹⁹ в две части:

¹⁸ Mémorandum de la Commission au Parlement, au Conseil et aux Partenaires sociaux. Marché intérieur et coopération industrielle, Statut de la société européen, Livre blanc sur la Marché intérieur, point 137 Doc. COM (88) 320 final du 15 juillet 1988.

¹⁹ Commission of the European Communities, Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European company, Brussels, 25 August 1989, COM(89) 268 final - SYN 218; Proposal for a Council directive complementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees in the European company, Brussels, 25 August 1989, COM(89) 268 final- SYN 219.

а) проект на Регламент относно Устав на Европейското дружество²⁰, създаден на основа на чл. 100 А от Договора за Европейската икономическа общност²¹. Тази първа част съдържа пакет от разпоредби за учредяването и функционирането на разглежданата структура. На основата на направените бележки и предложения в предходните обсъждания и преди всичко на препоръките на двете основни институции на Европейския съюз са налице съществени подобрения. В обяснителните бележки се посочва, че целта е „дружеството да бъде освободено от правни и практически ограничения, наложени от съществуването на дванадесет отделни правни системи, като се предлага структура, основана на правото на общността и независима от националните законодателства поради това, че последните не са унифицирани“.

В отговор на критичните бележки, че той е много дълъг, новият вариант е „олекнал“, като съдържа само 137 текста. Последният предхождащ проект обхваща 284 разпоредби.

Отразени са критичните бележки, че се елиминира изцяло националното законодателство за търговските дружества и създадените дългогодишни традиции в регулирането на обществените отношения в тази област на социалната практика. Ето защо в публикувания проект са налице редица препращения към националния правопорядък. В този смисъл се съхранява фигуративното определение на европейското дружество като „вид хибрид, плод на кръстосването на общностното право и националните законодателства“²². Запазва се обаче принципът, че основната правна уредба се съдържа в Регламента. В този смисъл е налице пряко привързване на европейското дружество към съществуващата правна регламентация на Европейската общност.

Анализът на предложения регламент показва, че европейското дружество запазва факултативния си характер, т.е. то е една от акционерната форма на сдружаване. Участниците доброволно и самостоятелно решават дали да учредят такова корпоративна форма или да създадат една от другите типове стопански обединения, предвидени в националните им законодателства. Общностният акт е насочен към улесняване на трансграничното сливането на съществуващи дружества от други държави-членки на Общността и създаване на филиали в страни, различни от тези, в които те намират реалното им седалище. Проектът съдейства и за групиране на средни или големи съществуващи дружества в холдинги, с оглед на по-ефективното им конкурентно участие в Общия пазар на Общността и в пазара в други континенти. Това ще бъде основа за изграждането на ефективна обща стратегия за развитието им, за по-бързо усвояване на съвременните технологични новости, за изгражданата на модерна логистика и пр.

С оглед европейското дружество да бъде отворено към малките и средни предприятия минималният капитал е намален от 250 000 евро на 100 000 евро (глава първа). По този начин се създава обективна възможност тези образувания да се преобразуват по установения правен ред и да се превърнат в активен участник в националния и трансграничния оборот в рамките на общия пазар.

Глава втора установява начините на учредяване на европейско дружество. Сравнителният им анализ показва, че предложеният, но не приет, регламент от 1975 г. е

²⁰ JOCE, № С 263 du 16 octobre 1989, p. 41-68; Bull. CE, Suppl. 5/89, p. 1 – 68.

²¹ Чл. 100 А от Договора за Европейската икономическа общност се преномерираща в чл.95 от Договора за създаване на Европейската общност – глава трета „Сближаване на законодателствата“. Понастоящем тази разпоредба в нова редакция е преместена в чл. 114 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

²² Synvet, H., Enfin la la société européenne?, Revue trimestrielle de droit européen (Dalloz) 1990, 253 p.

послужил като база за новите разпоредби. Едно европейско дружество може на бъде учредено чрез сливане, създаване на холдинг или образуването на общи дъщерни дружества. Отчитайки спецификата на регламентирани дружества, нормативната уредба на тези процеси е в хармония с действащите други актове на Европейската общност, в този период, като трета директива. Трета директива на Съвета (78/855/ЕИО) от 9 октомври 1978 г., приета на основание член 54, параграф 3, буква ж) от Договора относно сливанията на акционерни дружества²³ и подготвящата се 10 директива.

Глава трета регламентира специфичните въпроси на капитала, акциите и задълженията, като уредбата е в унисон с Втора директива 77/91/ЕИО на Съвета от 13 декември 1976 г. за координиране на гаранциите, които държавите-членки изискват от дружествата по смисъла на член 58, втори параграф от Договора за защита на интересите на съдружниците и трети лица по отношение на учредяването на акционерни дружества и поддържането или изменението на техния капитал, с цел тези гаранции да станат равни.

Глава четвърта урежда въпросите на управлението на европейското дружество, в духа на текстове от подготвящата се в този период пета директива, която, обаче не се приема.

Глава пета регламентира специфичната за европейското дружества материя на годишните счетоводни отчети и консолидирани счетоводни отчети. Предлаганата юридическа среда е съобразена с четвъртата директива 78/660/ЕИО²⁴, седма директива 83/349/ЕИО и осма директива 84/253/ЕИО.

Глава шеста, седма и осма регулираха характерните обществени отношения, свързани с прекратяването, ликвидацията, несъстоятелността и спиране на плащанията по подобие с предходните, но не приети проекти на регламенти.

По отношение на данъчния режим, европейското дружество се поставяше под националната уредба на държавата-членка, в която е седалището му.

б) Директива, допълваща Регламента по отношение на участието на заетите лица, формулирана на основата на чл. 54 от Договора за Европейската икономическа общност²⁵. Тя е неотделим елемент от комплекта с Регламента. Тези два юридически акта са взаимно свързани и допълващи се. Съдържанието на понятието „заети лица” в европейското дружество е в смисъла на дял трети „Свободно движение на лица, услуги и капитали” в Договора за създаване на Европейска икономическа общност, гл. първа „Работници” и сл. (чл. 39 и сл.²⁶). То обхваща работниците, непосредствено

²³ Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies, Official Journal L 295, 20/10/1978 P. 0036 - 0043

²⁴ Отменена понастоящем с Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно годишните финансови отчети, консолидираните финансови отчети и свързаните доклади на някои видове предприятия и за изменение на Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директиви 78/660/ЕИО и 83/349/ЕИО на Съвета текст от значение за ЕИП, *OJ L 182, 29.6.2013, p. 19–76*.

²⁵ Чл. 54 от Договора за Европейската икономическа общност се преномерираща в чл. 44 от Договора за създаване на Европейската общност – глава втора „Право на установяване”. Понастоящем тази разпоредба е чл. 114 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

²⁶ Чл. 39 от Договора за Европейската икономическа общност се преномерираща в чл. 48 от Договора за създаване на Европейската общност, а понастоящем е чл. 54 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

свързани с материално-техническа производствена дейност²⁷ и служителите. Правно ирелевантна е продължителността на трудовия договор, неговия вид и пр. Това понятие обхваща многообразието на видовете персонал, посочен в националните законодателства. Ето защо нормотворческата лексика използва събирателното понятие „заети лица“. Същественото е, че следва се осигурят реални условия за практическото участие на заетите лица в управлението.

Очертават се по-ясно областите и технологията за привличане на работещите лица в осъществяване на управлението. В това отношение може да се посочи разпоредбата на чл. 3, постановяваща, че не може да бъде регистрирано европейско дружество, ако не е избрало предварително формата на участие на заетите лица в управлението му. В проектодирективата по-добре се отчита специфичните особености на правната регламентация в отделните страни.

В дейността на европейските дружества, както и в останалите корпоративни образувания за стопанско сдружаване, е утвърдена практиката за обсъждане с работниците и служителите основни въпроси, като стратегията за развитието на съответната структура, дългосрочни, средносрочни и краткосрочни прогнози, значителни промени в производствената структура и асортимента на произвежданата продукция, обединяване с други структури, преместване на дейността или закриване на производствени звена, значителни намаления на персонала и пр. В това отношение сериозна роля играят синдикалните организации. Текущото оперативно управление се осъществява от ръководния изпълнителен състав.

Предложеният проект на директива определя по-ясно „мястото на работниците“, означение, избрано от Жак Делор, единствен председател на Европейската комисия за два мандата, като синоним на „участие на заетите лица“. Той посочва, че „няма европейско дружество без определена форма на участие, т.е. една редовна информация на работещите и консултация с тях, преди вземането и изпълнението на решения в точно дефинираните случаи“.²⁸

По силата на принципа на субсидиарността и поради голямото разнообразие на националните законодателства в Европейската общност, проектодирективата не предвижда създаването на единен модел на участие, приложим към европейското дружество. Вместо това Комисията предвижда три алтернативни организационни форми:

- Представителство на заетите лица в надзорния съвет или административния съвет (т.н. система на съвместно управление – *Mitbestimmung*, приложима Германия, Люксембург и Холандия);
- Създаване на самостоятелен представителен орган на работещите в дружеството (напр. *comité d'entreprise* в Белгия и Франция;
- Използване на други форми и механизми, създадени в дружествата с общото съгласие на ръководителите, акционерите и заетите лица или техни представители (Великобритания, Италия и Ирландия).

²⁷ В правото на Европейския съюз понятието „работник“ не е еднозначно, а се променя според разглежданата област на приложение Решение O'Brien (Case C-393/10), Opinion of Advocate General Kokott delivered on 17 November 2011. Dermod Patrick O'Brien v Ministry of Justice, Reference for a preliminary ruling: Supreme Court of the United Kingdom - United Kingdom (Case C-393/10); Request for a preliminary ruling from the Tribunale civile di Trieste (Italy) lodged on 21 July 2014 — Florin Lazar, represented in the proceedings by Luigi Erculeo v Allianz SpA, (Case C-350/14).

²⁸ Bull. CE, 5/89, p. 8.

Ръководството на дружеството и представители на заетите лица и акционерите следва да избират, кой модел е най-подходящ с оглед спецификата на производството, социалния състав, традициите и т.н. В случай, че след преговори не се постигне единодушно решение, ръководството следва да избере един от тях, защото без участие на работниците и служителите в управлението не може да съществува дружеството.

Директивата запазва съществуващите модели в отделните страни за участие на заетите лица в управлението на дружествата. Ако сравним тези разпоредби на проекта, със уредбата в действащата Директива от 2001 г. ще установим, че е налице нормативна идентичност (чл. 2 и 7).

Ето защо и в бъдеще ще продължават дискусиите по тази проблематика и ще се търси компромисно решение, най-близко до позициите на отделните държави – членки.

5. Бизнес кръговете са заинтересовани от създаване на европейски дружества, тъй като виждат в тези наднационални формирания механизъм за преодоляване на границите на отделните държави при развиване на стопанската им дейност, улесняване на прехвърляне на седалищата от една в друга страна без юридическото им прекратяване и пр. Тази активност на индустриалните среди придобива различна проявна форма. Група от 25 големи дружества, представлявана от British Petroleum (BP) изготвя свой проект на европейско дружество. Преди това, организирани прояви в периода 1993-1994 г. с участието на „Европейската кръгла маса на индустриалците“ (*The European Round Table of Industrialists (ERT)*)²⁹ възобновяват дискусиите за бъдещия Регламент на очакваната трансгранична форма за стопанско сдружаване. Особено положителна роля в този процес принадлежи на лорд Симон³⁰. Познаващ добре проблемите на организацията и нуждите на стопанския живот, като вицепрезидент на Бритиш Петролиум, в качеството си на Президент на Съвета за вътрешния пазар на Европейския съюз по време на председателството на Великобритания – 1998 г. той способства за обсъждане на проблемите на европейското дружество в Институциите на Съюза.

Едрият европейски бизнес, желаещ създаването на новото дружество, се обединява около следните въпроси, които да намерят юридическа регламентация в бъдещия Регламент: улесняване на наднационалното коопериране; създаване на възможности за мениджмънт на предприятията на нивото на Съюза; развиване на европейската култура сред дружествата, имащи паневропейска ориентация; подобряване конкурентоспособността чрез изграждане на мащабна икономика в рамките на Съюза; опростяване на структурите на дружествата и улесняване тяхната реорганизация с оглед адаптирането им към нуждите на вътрешния пазар; създаване на възможността

²⁹ Европейската кръгла маса на индустриалците“ (*The European Round Table of Industrialists (ERT)*) е форум, обединяващ около 50 главни изпълнителни директори и председатели управителните съвети на големи мултинационални компании в Европа, покриващи широк спектър от промишлени и технологични сектори. Фирми на членове на ERT са разположени на много места в цяла Европа, с общи приходи, надвишаващи 2 135 милиарда евро и поддържащи около 6,8 милиона работни места в региона. Те инвестират годишно повече от 55 милиарда евро в повишаване на конкурентоспособността.

³⁰ *David Simon, Lord Simon of Highbury*, английски индустриалец и политик, изпълнителен директор на *British Petroleum (BP, a no-късно BP PLC)* от 1992 до 1997 г. и министър на търговията и конкурентоспособността в Европа в лейбъристкото правителство на Великобритания от 1997 г. до 1999 г.

малки и средни предприятия да се преместват в други държави-членки; повишаване на производителността и конкурентоспособността на европейското производство и др.

През м. юни 1995 г. консултативна група на Европейската комисия по проблемите на конкурентоспособността с председател с Карло Сиампи, бивш министър-председател на Италия, в два последователни доклади извършва анализ на развитието на икономиката на Съюза и достига до извода, че Вътрешния пазар на Европейския съюз няма да може да се реализира, тъй като стопанските субекти са затруднени да осъществяват дейността поради усложнените връзки помежду си. В групата участват ръководители на големи икономически образувания, профсъюзни дейци и политици. Комисията предлага да се насочат усилията към четири приоритетни групи въпроси: подкрепа на възникващите малки и средни предприятия, нова политика за предприятията и околната среда, реформа на инфраструктурните услуги и засилване на обучението. Като изход от това положение Комисията смята, че е необходимо да се ускори приемането на Регламент за европейското дружество, за да могат новите образувания активно да се включат в трансграничната икономиса в рамките на Съюза и да бъдат дейни участници във вътрешния пазар. Достига се и до извода, че общият пазар ще продължава да бъде ограничен, ако европейските дружества не станат негови активни актьори. Именно чрез тази нова организационноправна форма се вижда юридически механизъм за възбуждане на енергията на малките и средни предприятия, за производственото коопериране в пределите на Общия пазар. Всичко това ще има политически и социален ефект, тъй като ще способства за издигане качеството на живота, ще осигурява нови работни места на безработните и ще бъде ефективно средство срещу бедността.

Изтъква се и доводът, че новият статут ще позволи на дружествата, развиващи дейност в повече от една страна, да променят седалището си без да се ликвидират юридически.

Предложенията за Регламент за Устава на европейското дружество и Директива за участието на заетите лица в управлението му се разглеждат в комплект. Поради сериозните разногласия между членовете на Съвета по отношение на механизмите за участие на работниците и служителите при вземане на решения процедурата по приемането им се блокира.

6. Във връзка с настоятелните искания на индустриалните среди и отрицателното решение на Съвета, Комисията решава да предприеме някои действия, които в доктрината се определят като „електрошок“. През 1966 г. Етиен Давиньон, президент на Société Générale de Belgique и бивш вицепрезидент на Европейската комисия е помолен от комисията да председателства експертна група на високо ниво, която подготвя през 1997 г. доклад, утвърдил се с наименованието „доклад Давиньон“ (report Davignon)³¹. В доклада се изтъква, че „повече от времето на първите проекти, интересът, който представлява създаването на европейско дружество изглежда по-ясен поради:

- = завършване изграждането на вътрешния пазар;
- = решаващата роля на Икономическия и социален комитет;
- = задълбочаване на процеса на интернационализацията и концентрацията на дружества, в контекста на засилена конкуренция в търсена на капитал;

³¹ Groupe d'experts „European Systems of Worker Involvement“, Rapport final - DG Emploi et Affaires sociales - Commission européenne.

= задълбочаване на отдалечеността на икономическата и юридическа реалност на дружествата с европейско измерение и трудностите, произтичащи от данъчните действия.

Заклученията на комисията дават тласък на процеса за приемането на общностите документи, регламентиращи европейското дружество.

Експертната група констатира, че е налице голямо разнообразие от национални модели за информация, консултация и участие на работниците и служителите. Тези различия произтичат от различни реалности и специфика на култури, които е трудно да се хармонизират. В резултат на това, ние избрахме различен подход, позволяващ ни да превъзмогнем тези препятствия. Категорично предимство бе дадено на едно обсъждано и прието решение, което е адаптирано към различията в културата и същевременно отразява различните нюанси в конкретните случаи. Бяха направени конкретни предложения по отношение на организацията и процедурите за преговори, позволяващи да се достигне до появата на новото дружество в разумни срокове. Тези процедури са предвидени така, че да позволят на всяка страна да определи своя интерес, без да има възможност другите страни да ѝ попречат за създаването на европейското дружество.

За тази цел експертната група изработва рамкови разпоредби, които биха се приложили в случаите, когато преговорите са били неуспешни. Тези разпоредби засягат от една страна, информацията и консултацията, а от друга – участието на работниците и служителите в административния или в надзорния съвет.

Тези разпоредби ни изглеждаха необходими, за да се вземат предвид нормите на националното законодателство на отделните държави-членки във връзка с правото на участие на заетите лица и не би следвало то да бъде накърнено при създаването на европейско дружество.

Поднесената идея е, че преговорите ще се водят на добра воля между заинтересовани страни да определят без минимални изисквания онова, което най-добре подхожда в конкретния случай. Дружеството по европейското право ще представлява една реалност, адаптирана и съвместима с напълно завършения вътрешен пазар”.

Положителен момент в доклада на Давиньон е предлагането на споразумения „по мярка” за всяко конкретно европейско дружество, като е налична „пълна свобода за страните при липсата на каквото и да било регламентирано задължение за конкретния избор”. Реакцията на становищата в доклада по отношение на „задължителното” участие на работниците и служителите в управлението е разнопосочна. Седем държави-членки поддържат т.н. система на съвместно управление и някои от тях считат, че предлаганото участие в ръководните органи е по-малко в сравнение с уреденото в техния национален ред (Германия и Люксембург). Осем държави-членки, в които не е приет горепосочения модел, считат за неоправдано, да интегрират в своите правни системи, модели за участие на заетите лица, които са традиционни за други страни.

7. На 20 декември 2000 г. на специално свикан Съвет на министрите по инициатива на Елизабет Гигу (Elisabeth Guigou) се приемат Регламента и директивата. Разпоредбите за участието на работниците и служителите, които са „ябълката на раздора” в продължение на тридесет години, сега дават свобода при определяне на механизмите за участието им в управлението.

Установява се принципът, че при липса на постигнато съгласие след преговори между представителите на заетите лица и компетентните органи на участващите дру-

жества следва да се прилагат определени стандартни изисквания, които се прилагат към европейското дружество според принципа „равни права и задължения“.

При сливания на дружества в европейско дружества не следва да се засягат съществуващи права по отношение на участието на работниците и служителите, предвидени съгласно европейското и националните законодателство. Европейско дружество не може да бъде учредено без да е определен конкретния модел за участие в управлението.

Петдесет години от зараждането на идеята за акционерно дружество от типа на европейското дружество и тридесет години от изработването на първия проект на Регламент и след многобройни неуспешни опити за създаването му, на заседанието на Съвета се приема Регламент (ЕО) № 2157 на Съвета от 8 октомври 2011 г. относно Устава на Европейското дружество³² и Директива 2001/86/ЕО на Съвета от 8 октомври 2001 г. за допълнение на Устава на европейското дружество по отношение участието на заетите лица³³ са вече юридически факт. Оправдано мнозина от участниците в делегациите на държавите-членки го определят като „историческо събитие“. Г-жа Ана Диамандопулу – еврокомисар по заетостта и социалната политика³⁴ определя това събитие като едно от значимите в настоящата историята на Европа.

С приемането на Регламента и Директивата се създава ефективна юридическа база за разгръщане на стопанската инициатива, за интензивното развитие на европейската икономика и повишаване на конкурентоспособността ѝ.

С приемането на нови членове на Европейския съюз териториалните предели на тяхното действие се разширява.

8. Усилията на Европейската икономическа общност за създаване на ново трансгранично правноорганизационно образувание своеобразно „заразяват“ Организацията на обединените нации. Създава се специална *ad hoc* комисия за трансгранични търговски дружества със седалище в Ню Йорк. В нея, наред с изтъкнати юристи от държавите – членки, се привличат и специалисти в областта на корпоративните структури в Европа и по-специално в проблематиката за европейското дружество. Проф. П. Сандерс е член на комисията от 1972 до 1982 г.³⁵ Комисията активно работи, като провежда и ежегодни сесии в Ню Йорк. Полагат се сериозни усилия за създаване на проект на Кодекс за сътрудничество на търговските дружества. За съжаление, обаче противоречията между различните държави не се преодоляват и усилията за подготвянето на този акт са неуспешни.

³² ОВ L 294, 10.11.2001, р.1.

³³ ОВ L 294, 10.11.2001, р. 22.

³⁴ Ана Диамандопулу (на гръцки: *Άννα Διαμαντοπούλου*) е гръцки политик, депутат от ПАСОК и бивш еврокомисар по заетостта и социалната политика в комисията „Проди“ от 1999 г. до 2004 г.

³⁵ International Council for Commercial Arbitration. For Pieter Sanders' 100th Birthday, Otto Sandrock, ZVglRWiss 111 /2012/ 259-272.